

Pertorbacions

La nevada del 8 de març, d'un gruix mitjà de 20 cm mesurat a l'estació meteorològica de La Culla, va causar greus destrosses als boscos de mitja Catalunya. Els arbustos de fulla ampla i perenne com el marfull i l'arboç, preparats pels hiverns suaus del mediterrani no pas per les grans nevades, van quedar totalment colgats, amb les branques doblegades i les puntes sota la neu. Els senders de l'obaga de Montserrat van desaparèixer sota els arbustos aixafats durant la setmana llarga que la neu s'hi va mantenir. El vandalisme de la nevada ha estat més despietat amb els arbres. Arreu dels boscos veiem ara branques trencades i, als més afectats, arbres amb el tronc principal trencat, amb branques gruixudes esqueixades o desarrelats i tombats. Molts pins, sobretot pins blancs, han caigut o s'han trencat pel pes de la neu, d'altres han perdut branques i els afortunats supervivents es mostren desmanegats; s'han trencat també nombroses branques d'alzina, però no tant les dels roures que, sense fulles, no acumulen tanta neu. Les àrees més malmeses són les obagues de pins blancs alts i esprimatxats. A les destrosses de la nevada d'enguany s'hi sumen les de la ventada del 24 de gener de l'any passat. Si la nevada va perjudicar especialment els arbres de les obagues, la ventada es va acarnissar amb els de les planes i les carenes.

El clima mediterrani té aquestes sorpreses. Per poc que fem memòria, recordarem altres pertorbacions de gran abast als boscos de la comarca, totes elles prou recents a l'escala temporal dels arbres i causades per situacions meteorològiques excepcionals. El 28 de gener del 2006 hi hagué un altre episodi de gran nevada, amb una afectació als boscos més intensa encara a la comarca que la d'enguany. Si la nevada del 2010 no ha tombat més pins al Bages, en bona part és perquè ja ho havia fet la del 2006. El 17 d'agost del 2003, una tempesta localitzada va ocasionar estralls entre Manresa i Calders i trencar o descalçar arbres, entre ells l'alzina del davant del mas de Les Marcetes. La neu va repetir el 2001, tot i que amb un impacte menor. La tempesta del juny del 2000 va desencadenar esllavissades de grans blocs de roca a Montserrat i el buidat dels llits de les rieres de Rajadell, de Guardiola, de Castellet i de Marganell. Les calorades i sequeres dels anys 1994, 2003 i 2005 van deixar un panorama de vegetació resseca a les zones rocoses. Les pluges de la tardor del 1994, després dels focs, van ocasionar el sobtat desbordament de les rieres de Mura i de Calders que van perdre els seus boscos de ribera. La fredorada del gener del 1985 va matar la part aèria de les oliveres centenàries a La Guia.

Cal afegir encara els incendis forestals. El foc és una altra pertorbació amb la qual la vegetació no té altre remei que comptar-hi, i que per culpa de l'home té una recurrència molt més alta del que seria habitual en condicions plenament naturals. Si bé l'home i els seus artefactes són a l'origen de la majoria dels focs, també cal dir que són l'home i les seves màquines qui la majoria de vegades l'apaguen. A la memòria col·lectiva del Bages, els anys queden gravats pel foc: 2005 Cardona-Serrateix, Balsareny-Castellnou i Talamanca; 2003 Monistrol de Calders; 1998 Aguilar-Castellfollit; 1994 Calders, Sant Mateu-Callús-Súria-Navàs i Monistrol de Montserrat-Olesa, 1986 Montserrat-Castellfollit, Manresa, Sallent-Avinyó i Aguilar-Rubió; 1985 Rocafort; 1980 Rajadell-Castellfollit.

Tal com les primeres passes des de dalt d'una carena encaminen cap a una vall o una altra, posats al Cadí cap al Berguedà o la Cerdanya, els primers temps just després de l'afectació marquen decisivament el futur del lloc. En una àrea acabada de cremar, de si les primeres pluges són suaus o torrencials depèn que el sòl quedi retingut per les plantes colonitzadores i rebrotades o que es perdi arrossegat per l'aigua. Dels pinyons, si n'hi ha o no, si germinen o no a la propera tardor, depèn que torni a haver-hi pins. De la rebrotada immediata depèn que el lloc s'encamihi cap a un arboçar, una garriga, un alzinar o una roureda.

A les àrees de bosc malmès per la nevada cal reobrir el pas pels camins i aprofitar els troncs caiguts fins allà on bonament es pugui. Però cal entendre que la presència de troncs morts no és cap perjudici. La fusta morta, podrint-se al mig del bosc, significa nutrients en potència que passaran al sòl i recursos per a molts animals, ja sigui per fer-hi el niu com els picots o directament per alimentar-se'n com molts insectes i fongs. Alguns troncs morts no signifiquen cap anomalia, sinó la normalitat d'un bosc adult. Que quedi fusta morta al lloc tindrà transcendència.

Quantes vegades hem sentit dir que l'home trenca l'equilibri ecològic? És ben cert que l'home capgira ecosistemes i paisatges fins al punt de provocar una extinció massiva d'espècies a la Terra. Però d'aquí a suposar que sense nosaltres els ecosistemes viurien en un plàcid equilibri, és molt suposar. En realitat l'equilibri ecològic no s'ha trencat; no ha existit mai. La vegetació, els ecosistemes, no són una foto fixa, sinó un canvi constant, a vegades sobtat. Ho hem vist ja unes quantes vegades. Arbres vells que moren i deixen una clariana, plagues, situacions meteorològiques extremes, esllavissades, incendis, l'acció de la fauna salvatge, invasions de noves espècies..., múltiples causes naturals, sovint interactuant entre elles, fan que la vegetació canviï.

Entre l'artificialitat del paisatge, és bonic descobrir com alguns esdeveniments segueixen en mans d'una natura a voltes furiosa. De cap manera hem d'eximir l'home del seu barroer tropell damunt del medi, però adonem-nos que no en tenim l'exclusiva. A la natura, sense l'home, també n'hi passen de grosses. Acabades aquestes ratlles, des d'Islàndia l'erupció de l'Eyjafjallajökull les confirma.

Text Jordi Badia, fotos Jordi Badia i Florenci Vallès

Foto pàgina anterior: trinxadiassa generalitzada de pins per la nevada del 8 de març d'enguany en una pineda al terme de Talamanca.

Fotos pàgina posterior: a dalt La nevada del gener del 2006 va causar encara més estralls als boscos del Bages que la d'enguany (Sant Fruitós de Bages); a baix, una catifa densa de pins blancs ocupa ara homogèniament un espai cremat l'any 1994 a Cerarols (Súria).

